

Barbara MUŠIČ
Matej NIKŠIČ
Bogdana DRAŽIČ
Katja REPIČ VOGELNIK
Jana KOZAMERNIK
Simon KOBLAR
Boštjan COTIČ

Urbanistična zasnova kot orodje za oblikovanje podobe naselij

Prispevek obravnava vlogo urbanistične zasnove kot osnovnega orodja, ki je lahko v pomoč pri oblikovanju podobe naselij. Urbanistična zasnova se zaradi svoje vloge ponovno uvršča med nabor obveznih strokovnih podlag v procesu izdelave prostorskih aktov tako na regionalni ravni kot lokalni. S posameznimi temi, ki so predmet urbanistične zasnove, so predstavljeni usmeritve in priporočila, ki lahko prispevajo k oblikovanju podobe naselja kot celote in njegovih sestavnih delov. Priporočila za izdelavo urbanistične zasnove vključujejo uvodni del, ki je namenjen opredelitvi vloge, namena, ciljev in

izhodišč za izdelavo urbanistične zasnove, in metodologijo priprave urbanistične zasnove oz. vsebinski del, v sklopu katerega so podrobneje opisani priporočila in usmeritve za pripravo predlaganih vsebin urbanistične zasnove. Vsebine urbanistične zasnove so predstavljene na primeru Škofje Loke.

Ključne besede: urbanistična zasnova, podoba naselij, Škofja Loka, strokovna podlaga, Zakon o urejanju prostora

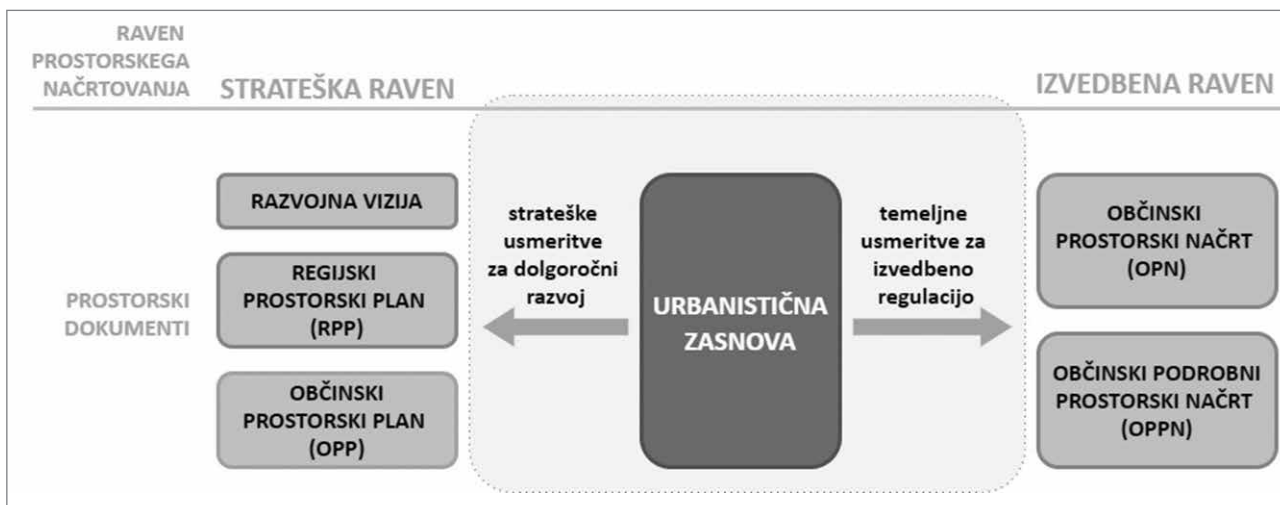
1 Uvod

1.1 Vloga, namen in izhodišča za izdelavo urbanistične zasnove

Zakon o urejanju prostora (v nadaljevanju: ZUreP-2; Uradni list RS, št. 61/17) urbanistične zasnove (v nadaljevanju: UZ) zaradi pomembne vloge v procesu načrtovanja ponovno uvršča v sklop obveznih strokovnih podlag za lokalno in regionalno raven. V ta namen so se pripravile usmeritve in priporočila, ki bodo lahko v pomoč pri izdelavi prostorskega dokumenta UZ naselij.

UZ je enovit prostorski dokument, ki naselje obravnava celovito z vseh razvojno pomembnih vidikov in na tej osnovi navede temeljne usmeritve za dolgoročni prostorski razvoj naselja ter usmeritve za urbanistično urejanje in izvedbeno regulacijo prostora. Obravnava prostorski vidik družbeno-gospodarske vizije in strategije razvoja mest in drugih razvojno pomembnih

naselij. Cilj in namen UZ je izdelava celovite strokovne podlage za uresničevanje razvojnih teženj in pobud družbe v prostoru ter opredelitev konkretnih usmeritev za nadaljnje dejavnosti na področju urejanja prostora in gradnje v sklopu naselja, za katero se izdeluje UZ. V UZ se prepletata strateška in izvedbena raven (slika 1). Skladno s stopnjo podrobnosti je UZ podlaga za izdelavo strateških prostorskih aktov (regionalni prostorski plana (RPP) in občinski prostorski plan (OPP)), izvedbenih prostorskih aktov (občinski prostorski načrt, v nadaljevanju: OPN) in občinskega podrobnega prostorskega načrta (OPPN)). Stopnja podrobnosti izdelave UZ je odvisna tudi od posebnosti vsakega naselja, npr. glede na vlogo naselja v omrežju naselij oz. regiji, velikost naselja, razvojnih potencialov idr.

Slika 1: Vloga urbanistične zasnove na strateški in izvedbeni ravni (vir: Mušič idr., 2020)

Priporočila za izdelavo UZ so sestavni del naloge *Priporočila za izdelavo urbanistične in krajinske zasnove*, ki jo je leta 2020 po naročilu Ministrstva za okolje in prostor izdelal Urbanistični inštitut Republike Slovenije. Vključujejo dva vsebinska sklopa. Prvi sklop ali uvodni del je namenjen opredelitvi vloge, namena, ciljev in izhodišč za izdelavo UZ in metodologiji priprave UZ, v drugem sklopu, ki je vsebinsko obsežnejši, pa so podrobneje opisani priporočila in usmeritve posameznih vsebin UZ.

1.2 Metodologija za izdelavo urbanistične zasnove

ZUreP-2 v 63. členu navaja, da je UZ namenjena analizi obstoječega stanja v prostoru, prepoznavi omejitev, potreb in kakovosti ter usmerjanju in podrobnejši določitvi urbanistično-arhitekturnega razvoja naselja. V zakonu je opredeljena tudi vsebina, ki se prilagodi glede na vrsto, vsebino in namen prostorskega akta, za katerega se pripravljaja.

Izdelava UZ naj temelji na:

- viziji in razvojni strategiji na regionalni in lokalni ravni, analizi možnosti dolgoročnega razvoja ter razvojnih prednostih in omejitvah naselja;
- celovitem procesu načrtovanja prostorskih posegov, ki naj povezuje prostorski, gospodarski in družbeni razvoj;
- kontinuiteti prostorskega načrtovanja (nadgradnji in dopolnitvi obstoječih prostorskih aktov, strokovnih podlag in drugih podpornih razvojnih dokumentov);
- prostorskih rešitvah, ki so posledica izzivov, s katerimi se soočajo naselja (demografske spremembe, podnebne spremembe, poplave, erozija, suša ipd.).

UZ naj se izdela za mesta, naselja mestnega značaja, občinska središča, naselja, v katera se usmerja razvoj ali v katerih se iz-

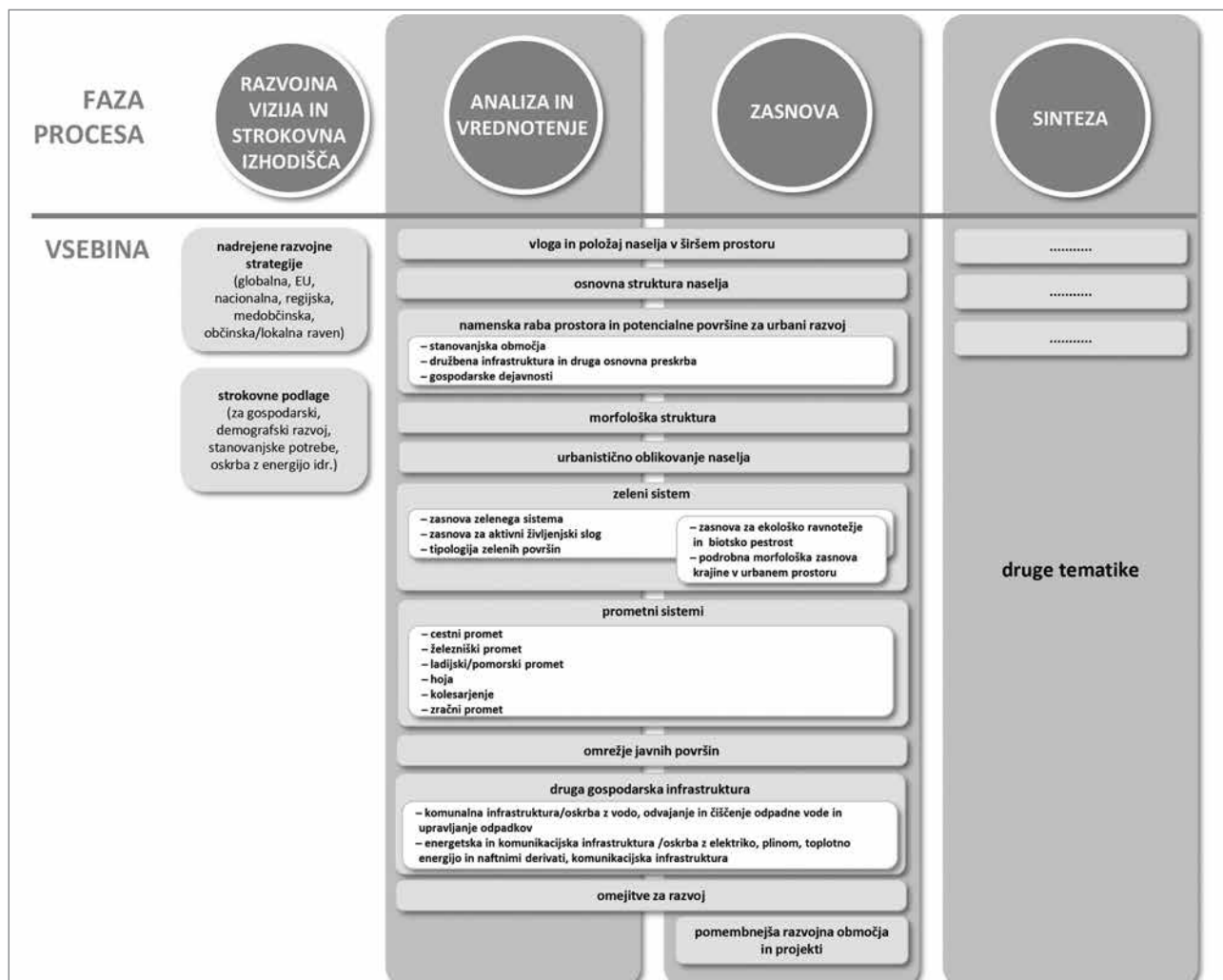
kazuje potreba po razreševanju trenutnega stanja in tudi za ureditvena območja s specifičnimi dejavnostmi (npr. turizem, zdravilišča). V skladu s 63. členom ZUreP-2 se v UZ opredeli tudi okvirno ureditveno območje naselja (v nadaljevanju: UON) in okvirno območje za dolgoročni razvoj naselja (v nadaljevanju: ODRN). V sklopu teh se načrtujejo prostorske ureditve urbanih dejavnosti, pri čemer ODRN predstavlja (dolgoročno) kontinuiteto urbanega razvoja naselja s prostorsko, strukturno in funkcionalno povezavo z UON. Izhodišče za določitev UON in ODRN je območje naselja v veljavnem OPN oz. urbanističnem načrtu (v nadaljevanju: UN), njegova opredelitev pa poteka postopoma v procesu izdelave analitičnega dela in razvojnega dela (zasnove).

2 Vsebina urbanistične zasnove in testni primer

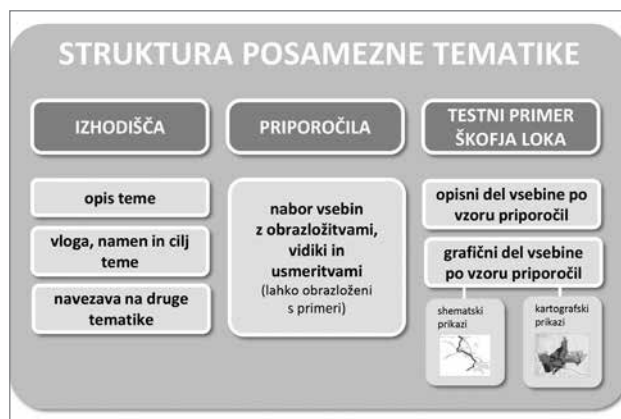
Vsebina UZ obsega štiri glavne vsebinske sklope: razvojno vizijo in strokovna izhodišča, analizo in vrednotenje, zasnovo in sintezo (slika 2). Vsebina posamezne UZ se prilagodi velikosti in specifičnosti naselja, za katero se izdeluje dokument UZ.

Posamezna tematika je predstavljena v treh glavnih poglavjih: izhodišča za obravnavo tematike, priporočila s predlagano vsebino in vsebina tematike, prikazana na testnem primeru (slika 3).

Vsebina priporočil je predstavljena na primeru Škofje Loke, ki je bila za testni primer izbrana, ker je manjše mesto, z vidika prostorskega načrtovanja pa po velikosti dovolj veliko, da lahko s svojo urbano strukturo in raznolikim naborom dejavnosti omogoča prikaz vsebin UZ, ki so predlagane v priporočilih za izdelavo UZ.

Slika 2: Vsebina urbanistične zasnove (vir: Mušič idr., 2020)

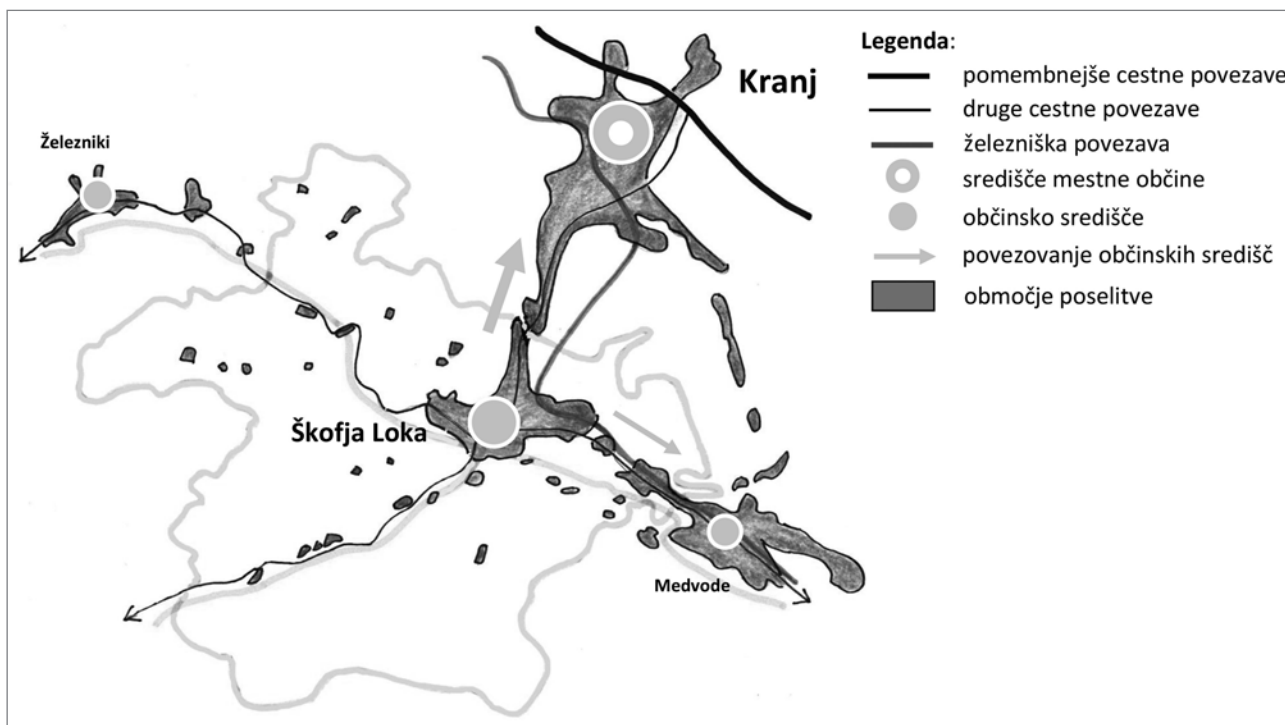

Slika 3: Struktura urbanistične zasnove tematike (vir: Mušič idr., 2020)

2.1 Razvojna vizija in strokovna izhodišča

Pri opredelitvi izhodišč za izdelavo UZ je bistvenega pomena predhodno izdelana vizija razvoja lokalne skupnosti (npr. strategija razvoja občine). Poleg te se v procesu izdelave UZ obravnavajo tudi različni strateški (prostorski in drugi) dokumenti,

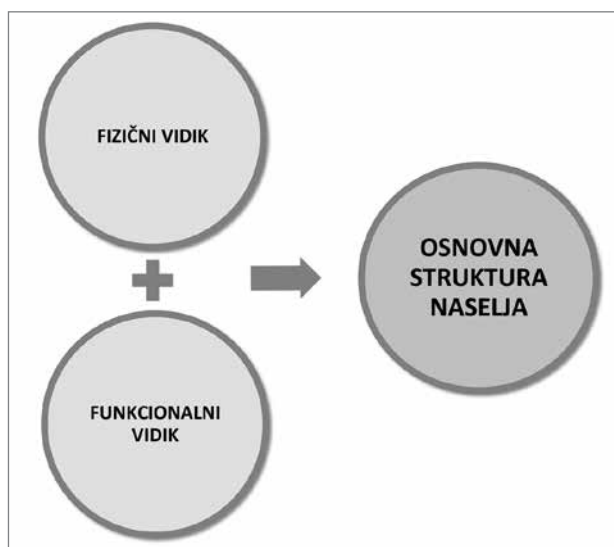
ki vplivajo na izdelavo UZ z različnih ravni. V priporočilih za izdelavo UZ so na svetovni ravni na kratko predstavljeni: Agenda 21 (UNCED, 1992), Agenda Habitat II (Istanbul, 1996), Nova urbana agenda, Habitat III (Združeni narodi, Quito, 2016), Agenda 2030 za trajnostni razvoj in cilje trajnostnega razvoja (Združeni narodi, 2015). Na evropski ravni se poudarjata Leipziška listina (EU, 2007, 2020) in Urbana agenda EU (EU, 2015, 2016–). Med akcijskimi načrti Urbane agende EU (skupaj 14) so za izdelavo UZ najzanimivejši akcijski načrti »trajnostna raba zemljišč«, »urbana mobilnost«, »stanovanja«, »krožno gospodarstvo«, »prilagajanje podnebni spremembam«, »kulturna dediščina« in »varnost na javnih površinah«. Akcijski načrt »trajnostna raba zemljišč« je v priporočilih tudi podrobneje predstavljen, s čimer smo želeli ponazoriti uporabno vrednost tovrstnih dokumentov. Na nacionalni ravni so poleg obvezujoče Strategije prostorskega razvoja Slovenije (SPRS, 2004) predstavljeni tudi Prostorski red Slovenije in Državni prostorski red ter povezave med njima. Predstavljen je tudi povzetek Nacionalnega poročila o urbanem razvoju – HABITAT III (MOP, Ljubljana, 2016).

Slika 4: Potencialno povezovanje Škofje Loke in Kranja v somestje (vir: Mušič idr., 2020)

2.2 Vloga in položaj naselja v širšem prostoru

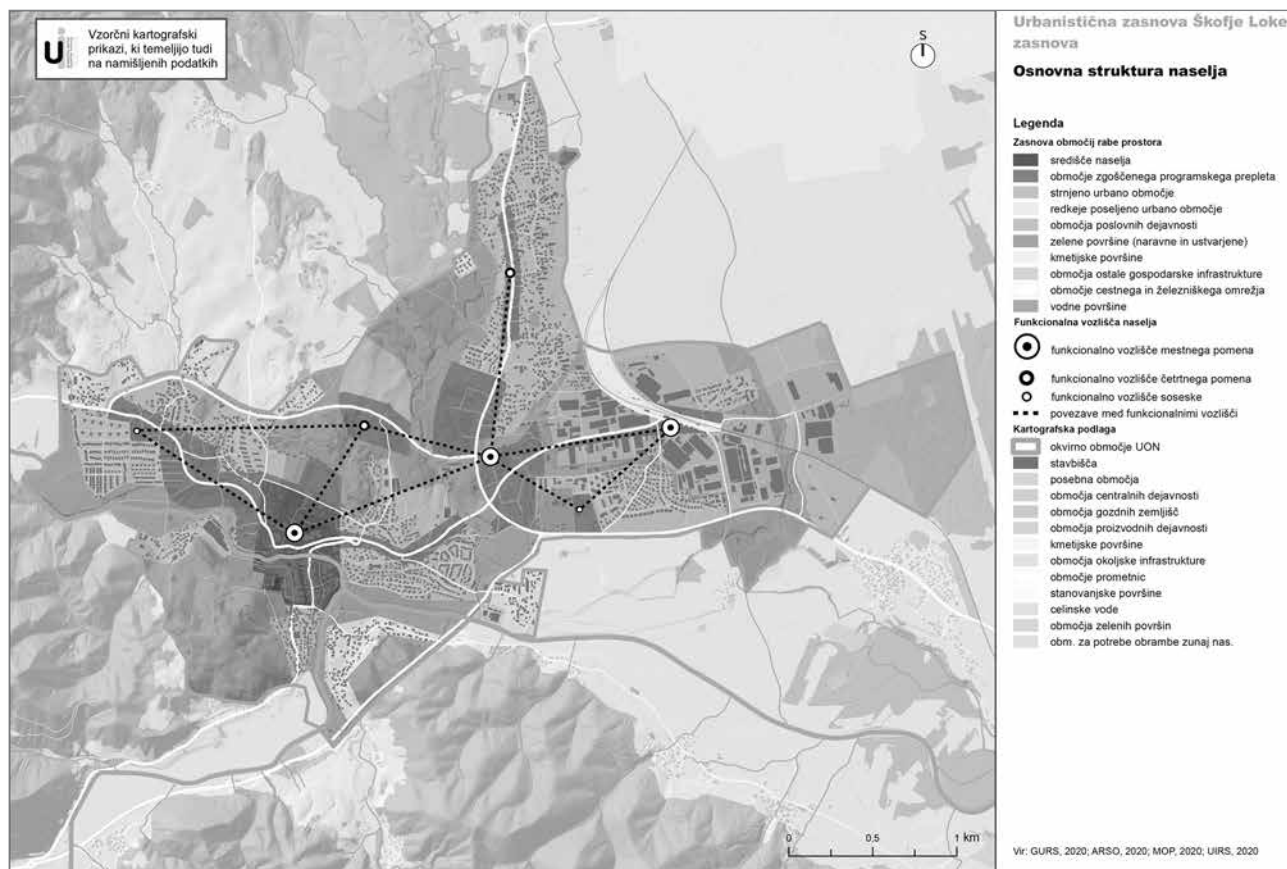
Oprelitev vloge naselja na občinski, regionalni in državni ravni je pomembno izhodišče načrtovanja nadaljnjega razvoja naselja. Na lokalni/občinski ravni je določitev vloge in položaja naselja izhodišče za opredelitev razvoja ključnih oskrbnih, zaposlitvenih in drugih urbanih dejavnosti v skladu s potrebami lokalnega zaledja. Na medobčinski/regionalni ravni je vloga naselja povezana predvsem z razvojem gospodarske in družbene infrastrukture ter drugih dejavnikov urbanega razvoja, ki presegajo raven ene občine. Za razvojno pomembnejša naselja (predvsem središča mestnih občin) se opredeli tudi vloga, ki jo ima naselje ali jo želi razviti na državni in tudi na meddržavni/evropski ravni. Ta se navezuje na vzpostavljanje konkurenčnosti mesta, ki je praviloma tesno povezana z razvojem gospodarstva, znanosti, izobraževanja, kulture ipd. Vloga naselja naj temelji na strateških razvojnih dokumentih, na viziji dolgoročnega razvoja naselja in vrednotenju razvojnih potencialov, primerjalnih prednosti in omejitev pri uresničevanju sprejete vizije in strategije razvoja. V postopku izdelave UZ naj se za vsako naselje opredelijo in ovrednotijo vsebinska področja, ki podpirajo njegovo vlogo v širšem prostoru in med katera spadajo: značilnost poselitve, prometna dostopnost in povezanost, gospodarski razvoj, človeški, družbeni in kulturni potenciali, gospodarska javna infrastruktura (v nadaljevanju: GJI), družbena infrastruktura, kakovost naravnega in grajenega okolja, prostorski potenciali in omejitve.

Slika 5: Vpliv različnih vidikov na osnovno strukturo naselja (vir: Mušič idr., 2020)

2.3 Osnovna struktura naselja

Osnovna struktura naselja opredeljuje njegove glavne fizične in funkcionalne lastnosti (slika 5). Je temeljna sintezna vsebina UZ in izhodiščna podlaga za pripravo zasnov posameznih prostorskih sistemov urbanega razvoja naselja (npr. za zasnovo namenske rabe prostora, zasnovo prometne in druge gospodarske infrastrukture, morfološko zasnovo itd.).

Slika 6: Zasnova osnovne strukture Škofje Loke (vir: Mušič idr., 2020)

Na podlagi razvojne vizije lokalne skupnosti, strokovnih izhodišč in analize posameznih sistemov naselja, ki so prepoznali kakovosti, razvojne potenciale, probleme in razvojne omejitve, se poudarijo temeljne prostorske razvojne konstante/izhodišča (npr. za grajeno strukturo, promet, zeleni sistem idr.), ki vplivajo na razvoj in zasnovo osnovne strukture naselja. Osnovna struktura naselja je pogojena s prepletanjem funkcionalnih in fizičnih lastnosti prostorskih sistemov. Fizična struktura naselja vpliva na njegovo pojavnost v prostoru, funkcionalni vidik pa na organizacijo dejavnosti v njem. Zadnje se nanaša predvsem na določanje namenske rabe prostora, vključno z določanjem območij zgoščenega programskega prepleta, funkcionalnih vozlišč in prometnih povezav ter drugih organizacijskih vidikov razporejanja programov v prostoru.

2.4 Namenska raba prostora in potencialne površine za urbani razvoj

Namenska raba prostora je osnovna prvina urbanističnega načrtovanja, ki opredeljuje razmeščanje urbanih dejavnosti v prostoru, njihov obseg in medsebojni odnos ter je v soodvisnem razmerju z urbanistično-arhitekturnim oblikovanjem. Obstojča in načrtovana namenska raba prostora je načrtno določena v veljavnih OPN oziroma v UZ/UN večine mestnih

in razvojno pomembnejših naselij. Ker je urbanizem kontinuiran proces, naj vsaka nova generacija UZ temelji na prejšnjih prostorskih konceptih (in z njimi povezano določitev namenske rabe prostora) ter jih nadgrajuje z upoštevanjem novih razvojnih možnosti in potreb. V procesu izdelave UZ naj se (na podlagi nabora meril) preveri ustreznost obstoječe in načrtovane namenske rabe prostora. Pri tem naj se celovite prostorske razvojne potrebe soočajo z obsegom in primernostjo obstoječih in potencialnih površin za razvoj na urbanih območjih. Izdela naj se tudi bilanca površin ter presodi in utemelji potreba po pridobitvi novih stavbnih zemljišč za srednjeročni in dolgoročni razvoj (lahko tudi pogojno in/ali v variantah). Z namensko rabo se praviloma opredeli osnovna dejavnost na posameznih območjih. Z upoštevanjem prepletanja funkcij na urbanih (predvsem centralnih) območjih naselij naj se na območju UZ osrednja pozornost posveti določitvi in usmeritvam za smotno združevanje dejavnosti.

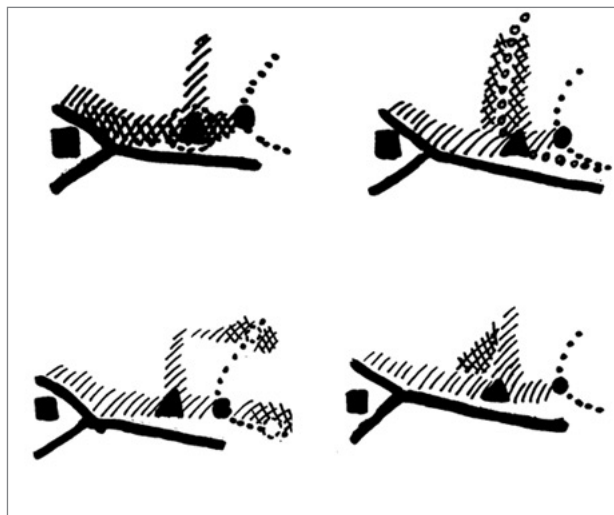
Povezano z oblikovanjem posameznih območij in širše podobe naselij spadajo v sklop členitve namenske rabe prostora tudi priporočila za podrobnejše urejanje posameznih območij osnovnih ali mešanih dejavnosti. Pri tem naj se upoštevajo morfološko in funkcionalno zaokrožena območja, prepoznavna struktura, kakovostni urbanistični vzorci in zasnove, odnos

do osnovne strukture naselja, razvojne potrebe posameznih urbanih dejavnosti, vpliv na sosednja območja, racionalna raba prostora, razmerja med grajenimi in odprtimi prostori, omejitve v prostoru in drugi vidiki urbanističnega načrtovanja v skladu s posebnostmi posameznih naselij.

2.5 Morfološka struktura

Urbana morfologija obravnava razvoj in pojavnost fizične oblike in notranje zgradbe naselja, ki sta neposredno povezani z drugimi determinantami razvoja naselja (npr. topografskimi danostmi, infrastrukturno opremljenostjo, funkcionalno zasnovo, lastniškimi razmerji ipd.). Določa fizični ustroj in sestavne dele naselja in prepozna značilnosti morfoloških vzorcev posameznih delov naselja za smiselno oz. kontekstualno nadgradnjo. Glavni cilj zasnove je v prihodnjem razvoju ohranjati oz. dosegati morfološko skladnost celote in njenih delov ob hkratnem zagotavljanju visoke kakovosti bivanja, predvsem s primernim razmerjem med zazidanim in odprtim prostorom v naselju, z zagotavljanjem primerne omrežja odprtih površin za dobro prehodnost naselja in primernih prostorskih zmogljivosti za različne dejavnosti (morfološki vzorci, ki omogočajo dovolj kakovostnih uporabnih površin za predvidene dejavnosti v grajenem tkivu). Jasno definirana morfološka struktura ima nedvoumno opredeljene zunanje meje naselja in razmerja med njenimi sestavnimi deli (morfološke enote), jasno določena so tudi pravila njene notranje rasti (npr. dopolnjevanje, zgoščanje) ali širitve na nova območja.

Morfološka zgradba močno vpliva na podobo naselja, saj so z njo določena osnovna razmerja med pozidanim in odprtim prostorom v naselju, višinska in volumenska razmerja grajenih struktur v naselju in njihov odnos do odprtega prostora naselja. Pomembno orodje za skladen morfološki razvoj naselja je določitev t. i. podrobnih morfoloških enot, to je prostorsko jasno zamejenih delov naselja, ki imajo skupne morfološke značilnosti in so osnova za določanje prostorsko ureditvenih pogojev. Pravilna določitev teh pogojev močno vpliva na ohranjanje in krepitev pozitivne podobe naselja ob hkratnem zagotavljanju pogojev za zadovoljevanje potreb sodobnih uporabnikov. Glavno orodje za regulacijo prihodnje podobe naselja je določitev načel prihodnjega razvoja, ki opredelijo, v katerih delih naselja se morfološki vzorec varuje, prestrukturira (dopolnjuje, zgošča, redči) oz. kje se grajena struktura morda opušča (npr. za zagotavljanje boljše prehodnosti, prevetrenosti prostora ipd.). Za doseganje morfološko skladnega razvoja je pomembno, da se na ravni UZ določijo prostorske morfološke enote (PME), za katere se navedejo smernice za prihodnji morfološki razvoj. Te smernice naj se pripravijo do take natančnosti, da jih je pri izdelavi OPN mogoče neposredno uporabiti pri določa-

Slika 7: Scenariji prihodnjega razvoja naselja glede na morfološki model (vir: Mušič idr., 2020)

nju pravil urrejanja enot urrejanja prostora (EUP) in podrobnih enot urrejanja prostora (PEUP), te pa so osnova za določanje prostorsko izvedbenih pogojev (PIP).

2.6 Urbanistično oblikovanje naselja

Urbanistično oblikovanje obravnava vprašanja, ki se nanašajo na vzpostavljanje prepoznavne prostorske strukture naselja, povezane z njegovo funkcionalno zasnovo. Cilj urbanistično-oblikovalske zasnove naselja je krepitev prostorske identitete, živahnosti in prepoznavnosti delov in celote naselja, njegove berljivosti in preproste orientacije v njem. Z definiranjem osnovnih urbanističnooblikovalskih načel na ravni naselja oz. njegovih delov teži k doseganju hierarhično jasno strukturiranega in doživljajsko privlačnega prostora, ki je s svojo podobo prepoznaven in tako posredno tudi gospodarsko konkurenčnejši. UZ naj določi glavne urbanističnooblikovalske smernice oz. usmeritve za oblikovanje naselja, da se vzpostavi berljiv in prepoznaven prostor, ki je preprost za orientacijo, prijeten za uporabo in spodbuden za socialne interakcije.

Urbanističnooblikovalska načela vplivajo na podobo naselja predvsem z vzpostavljanjem hierarhičnih razmerij v naselju, upoštevanjem naravnih in primernih umeščanjem ustvarjenih poudarkov v prostor naselja, vzpostavljanjem osnovnega omrežja oz. lokacij in potez odprtih javnih prostorov, predelitvijo osnovnih načel sekvenčne delitve odprtega prostora naselja, določanjem arhitekturno-oblikovalskih načel za izpostavljene stavbe oz. objekte, določanjem pomembnih razgledišč, sekvenčnih in vedutnih pogledov, odpravljanjem vidno motečih elementov in vzpostavljanjem kakovostnih novih, določanjem osnovnih načel urrejanja nočne slike naselja ipd.

Slika 8: Primer izhodišč za urbanistično in arhitekturno oblikovanje (vir: Mušič idr., 2020)

2.7 Zeleni sistem

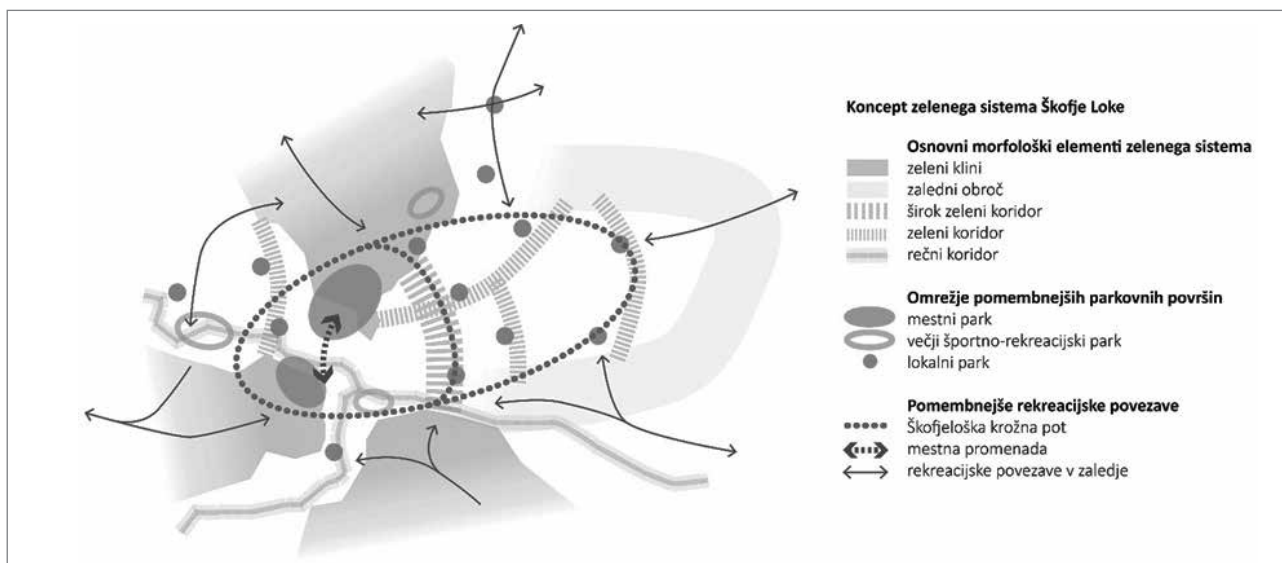
Zeleni sistem (v nadaljevanju: ZS) naselja je zakonsko opredeljena načrtovalska kategorija, ki obravnava sistem varstva in razvoja zelenih površin ter drugih zelenih in ustvarjenih struktur v prostoru, ki se nanje navezujejo. Namen vzpostavitve ZS je zagotavljanje javnega interesa na področju kakovostnega življenjskega okolja ter uresničevanju socialnih, okoljskih, ekoloških, podnebnih, gospodarskih, kulturnih, strukturnih in oblikovnih funkcij ter dolgoročnega trajnostnega razvoja naselja. Sestavine ZS naselja vključujejo posamezne dele odprtega prostora (vključno s prvinami zelene infrastrukture), ki se med seboj razlikujejo po namembnosti, zgradbi in stopnji naravnosti in so v medsebojnem povezovalnem odnosu (slika 9). Funkcije zelenega sistema se obravnavajo skozi štiri vsebinske vidike, ki so osnova za analitični del in zasnovo zelenega sistema. Vključujejo družbeni, ekološki, strukturno-morfološki in gospodarski vidik.

V okviru ZS naselja se poleg zasnove ZS (prostorski koncept, sestavine zelenega sistema in njihova navezava na zaledje) prikazuje tudi zasnova za aktivni življenjski slog (omrežje prostorov) ter tipologija zelenih površin in drugih odprtih prostorov. Glede na izpostavljene problematike posameznega naselja se lahko podrobneje opredelita tudi zasnova za ekološko ravnostžeje in morfološka zasnova krajine v urbanem prostoru. Ta obravnava zgradbo mestne krajine, povezane s prepoznavnostjo in podobo naselja (npr. krajinski okvir, vedutne kakovosti,

volumenska razmerja, velikost in merilo, usmerjenost, oblika in druge pomembne pojavne značilnosti krajinskih prvin v urbanem prostoru).

2.8 Prometni sistemi

Prometni sistemi imajo poleg prometne funkcije tudi funkcijo medsebojnega povezovanja prostorskih sistemov, s čimer tvorijo osnovno ogrodje sistema poselitve. Primarne prometne povezave so ključni element strukture naselja in njegovih povezav v širšem prostoru. Podrobnejša zasnova prometnih sistemov naj sledi načelom integracije vsebin prometnega načrtovanja v celovito urbanistično načrtovanje naselja, pri čemer se po zgledu nove prometne paradigme znotraj urbanih območij prednostno obravnavajo hoja, kolesarjenje in javni potniški promet. Namen analize prometnih sistemov na ravni UZ je preveritev stanja, opredelitev problemov, pregled načrtovanih ureditev ter proučitev možnosti in pogojev nadaljnjega, z urbanim konceptom skladnega razvoja prometnih sistemov. Na podlagi analize stanja, potreb in možnosti razvoja se opredeli zasnova (vseh vrst) prometne infrastrukture in dajo usmeritve za njeno umeščanje v prostor. Opredelijo oz. rezervirajo se koridorji in površine za postopno izgradnjo prometnih omrežij in druge prometne ureditve. Zasnova prometnih sistemov in prometne infrastrukture na območju UZ se izdelata kot sestavina celovite zasnove prostorskega razvoja naselja, ki je usklajena z zasnovo vseh drugih urbanih sistemov.

Slika 9: Koncept zelenega sistema Škofje Loke (vir: Mušič idr., 2020)

Prometna infrastruktura je pomembno ogrodje sistema poselitve, njeno umeščanje pa posredno vpliva na podobo naselja in njegovih delov, vključno na podobo širšega prostora naselja. V procesu izdelave se posebna pozornost nameni tudi oblikovanju prometne infrastrukture (npr. cestni profili, zasaditve ipd.) in se ga poveže z drugimi sistemi javnih odprtih površin.

2.9 Omrežje javnih površin

Javna površina je odprta grajena in/ali zelena površina, ki je ne glede na lastništvo namenjena splošni rabi. Zasnova omrežja javnih površin se v UZ usmerja v vzpostavitev povezanega in preglednega omrežja visokokakovostnih odprtih javnih površin na celotnem območju naselja. Javne površine naj bodo enako dostopne za vse, varne, prepoznavne, spoštljive do kulturne dediščine, naravnih danosti in okolja in spodbudne za aktivne oblike življenjskega sloga. Omrežje javnih površin naj bo prilagojeno potrebam različnih uporabniških skupin, z zagotavljanjem pretoka uporabnikov pa naj prispeva h gospodarski vitalnosti mestnih predelov. Premišljeno zasnovano omrežje javnih odprtih površin prispeva tudi k dvigu kakovosti urbanega bivanja, spodbuja družbene interakcije in javno življenje, obenem pa soustvarja prepoznavno podobo naselja.

Cilji obravnave tematike v UZ je vzpostaviti celovit sistem omrežja javnih površin, ki bo prispeval k fizični, funkcijski in družbeni povezanosti naselja za različne uporabniške skupine ter skozi vzpostavitev jasnih odnosov med deli naselja in na podlagi usklajevanja forme in funkcije odprtih javnih površin in grajene strukture prispeval k berljivosti prostora in krepitvi identitete naselja. Zasnova omrežja javnih površin naj uskladi različne vidike načrtovanja omrežja javnih površin, kot jih obravnavajo druge tematike UZ (npr. družbene dejavnosti,

morfološka struktura, namenska raba, prometni sistem, urbanistično oblikovanje naselja, zeleni sistem) v celovito omrežje na ravni naselja in njegovih sestavnih delov.

UZ naj pisno in grafično opredeli in obravnava celotno omrežje obstoječih in načrtovanih javnih površin. Pri tem naj se poleg morfološkočlenitvenega vidika posebna pozornost nameni uporabniškemu vidiku in opredelitvi glavnih sestavnih delov omrežja glede na njihov značaj in vlogo. Osnovni sestavni deli omrežja javnih površin na ravni celotnega naselja so:

- linijske javne površine mestnega pomena: aktivne povezave, ulične povezave, cestne povezave in povezave, rezervirane za motorni promet;
- točkovne javne površine mestnega pomena, ki imajo različen značaj in različno vlogo v mestni strukturi, npr. glavni trg naselja, mestni park, tržnica, mestna reprezentančna javna površina ipd.;
- območja javnih površin mestnega pomena, to so območja, kjer je preplet oz. gostota omrežja javnih površin višja oz. je javni prostor poudarjeno oblikovan, npr. območja, namenjena pešcem, območja rekreacije ipd.

UZ lahko določi tudi elemente omrežja javnih površin, ki imajo pomembno vlogo za posamezne predele naselja oz. zagotavljanje kakovosti bivanja na mikroravni.

2.10 Gospodarska javna infrastruktura

Opremljanje stavbnih zemljišč z gospodarsko javno infrastrukturo (v nadaljevanju: GJI) je ena osnovnih prvin urbanističnega načrtovanja. Vzpostavitev omrežij GJI in smotrno upravljanje teh sta predpogoja za urbani razvoj, kakovost bivalnega in delovnega okolja in varovanje okolja. Na ravni

UZ se GJI obravnava v teh vsebinskih sklopih: komunalna infrastruktura (oskrba z vodo, odvajanje in čiščenje odpadnih voda, upravljanje odpadkov), energetska infrastruktura (oskrba z elektriko, plinom, toplotno energijo in naftnimi derivati) in komunikacijska infrastruktura. Možnost racionalne opreme z GJI (vključno s prometno infrastrukturo) je pomembna strokovna podlaga za usmerjanje razvoja (določenih) urbanih dejavnosti in s tem nadgradnjo UZ naselja. V UZ naj se razvoj sistemov GJI obravnava celovito in dolgoročno v povezavi z vsemi urbani sistemi na celotnem območju naselja.

Na oblikovanje podobe naselja je vpliv omrežij GJI predvsem posreden. Z upoštevanjem cilja, da se zagotovi skladen in nemoten razvoj naselja s pravočasnim, kakovostnim in racionalnim opremljanjem stavbnih zemljišč z GJI, se zagotavlja racionalno usmerjanje dejavnosti v prostoru, kar je tudi podlaga za kakovosten razvoj naselja in oblikovanje podobe naselja. Pomemben negativen vpliv na ambientalno kakovost območja ima umestitev objektov GJI v vidni prostor naselja (koridorji daljnovodov, dimniki energetskih objektov ...). Mogoči omilitveni ukrepi naj se upoštevajo v postopkih umestitve objektov GJI v prostor (v okviru tehnoloških možnosti), hkrati pa naj se objekti GJI smiselno upoštevajo pri usmerjanju prostorskega razvoja naselja.

2.11 Omejitve za razvoj

Poseganje v prostor je na določenih območjih omejeno zaradi varovanja ljudi in njihovega premoženja, varovanja izvajanja gospodarskih in drugih dejavnosti v prostoru pred posledicami naravnih in drugih nesreč (npr. plazljivosti zemljišč, poplave, suše idr.), trajne zaščite kulturne dediščine, narave, naravnih virov in okolja. V UZ se tako obravnavajo varstvena območja, ki omejujejo načrtovanje posegov v prostor na območju UON ali ODRN. V procesu prostorskega načrtovanja se posegi v prostor na teh območjih načeloma ne načrtujejo, razen v manjšem obsegu in pogojno, vendar v skladu s predpisanimi ureditvami.

2.12 Pomembnejša razvojna območja in projekti

Eden ključnih rezultatov UZ je opredelitev območij potencialnih prostorskih ureditev, ki so pomembne za izvajanje razvojne strategije naselja. V UZ naj se na podlagi prepoznanih prostorskih potencialov določijo pomembnejša razvojna območja v naselju, na katera se bodo na podlagi konkretnih projektov usmerjali večja pozornost in finančna sredstva. Namen opredelitve teh območij je vzpostavitev prostorskih pogojev za učinkovitejše izvajanje strateških ciljev naselja. Za ta območja naj se zagotovijo idejne rešitve (npr. variantne idejne zasnove, natečaji, delavnice idr.), ki se lahko pripravijo med izdelavo UZ ali po njej. Temeljijo naj na vključevanju različnih deležnikov

(npr. zainteresirana javnost, investitorji ipd.), vsebujejo pa naj osnovna izhodišča (funkcionalna, oblikovna), temelječa na kakovostnem urbanistično-arhitekturnem oblikovanju, ki močno vpliva na funkcionalnost in kakovostno podobo obravnavanega območja in naselja.

K pomembnejšim razvojnim območjem se uvrščajo predvsem:

- območja kompleksne prenove, reurbanizacije, celovite gradbene, funkcionalne in vidne sanacije;
- večja območja prestrukturiranja in razvoja mešanih dejavnosti;
- večja sklenjena območja prostih stavbnih zemljišč;
- večji infrastrukturni posegi;
- ureditve, ključnega pomena za kakovostno bivalno okolje in identiteto naselja.

2.13 Sinteza

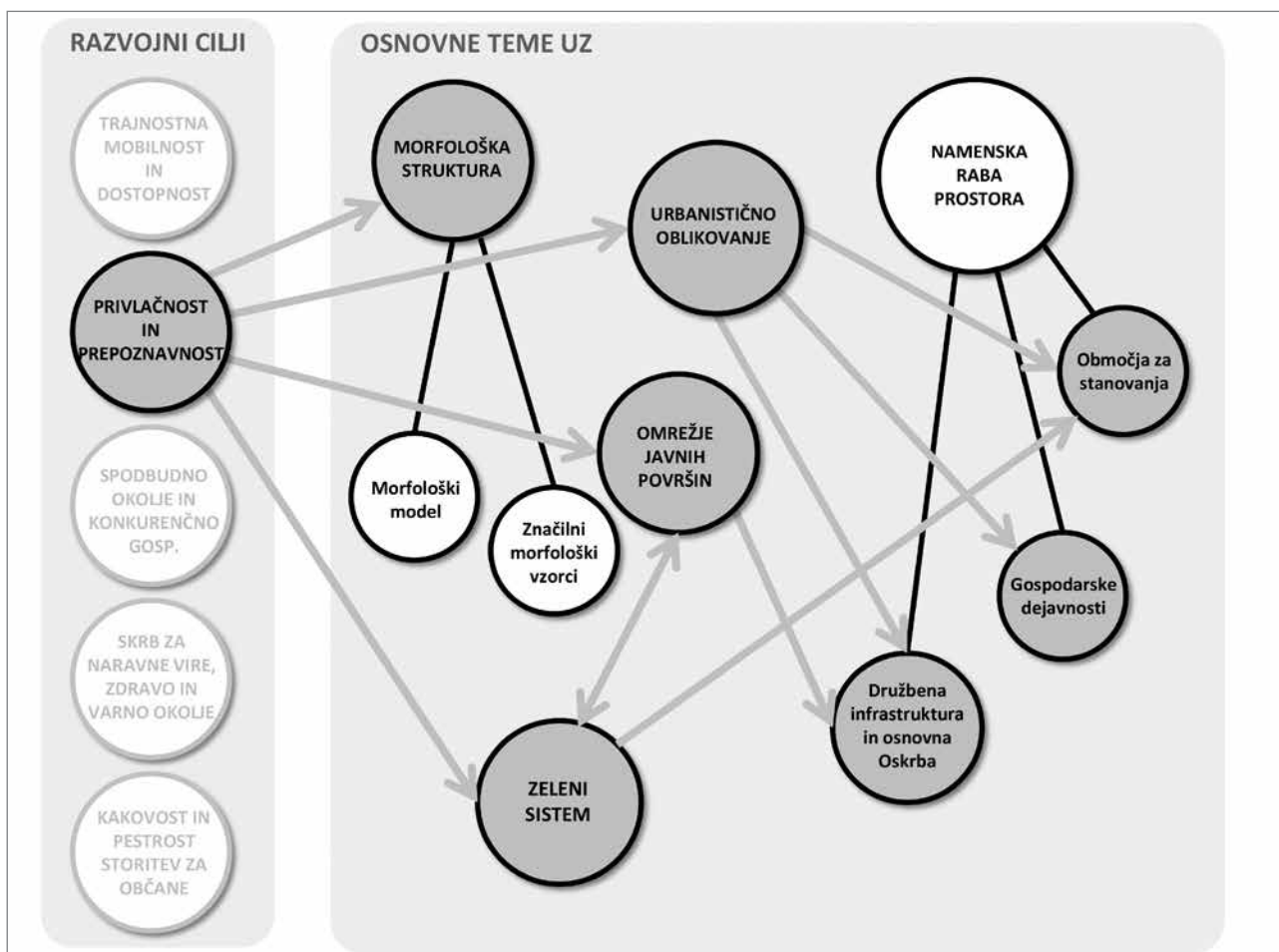
Glavni namen sinteznega dela UZ je ponazoriti pomembno vlogo UZ pri vzpostavljanju prostorskih pogojev za izvajanje razvojnih ciljev lokalne skupnosti. V sintezi gre za preplet različnih urbanističnih sistemov oz. tematskih področij (npr. morfološki model, prometni in zeleni sistem ipd.), ki se združujejo, da se ponazori, katere so tiste tematike, ki lahko prispevajo k izvajanju konkretnega razvojnega cilja. Do razvojnih ciljev se opredeli lokalna (in širša) skupnost, nabor in preplet najustrežnejših tematik, s katerimi lahko prispevamo k uresničevanju določenega razvojnega cilja, pa sta del procesa ter predmet kreativnega in inovativnega pristopa vsakega pripravljavca UZ.

Metodologija izdelave posameznih tematik UZ temelji na podlagi sinteznega pristopa. Prvi primer sinteznega pristopa je osnovni razvojni model naselja (2.3 Osnovna struktura in organizacija naselja), ki je glavno vodilo pri pripravi podrobnejših usmeritev drugih urbanističnih tematik. Drugi primer tovrstnega pristopa je omrežje javnih površin, ki temelji na prekrivanju več različnih sistemov. Med najpomembnejšimi so prometni sistem, morfološka struktura, omrežje družbenih dejavnosti, zeleni sistem in druge teme.

Sintezni pristop prepletanja tem UZ je način, s katerim lahko na podlagi ustreznega nabora tem UZ v procesu izdelave UZ vplivamo in podpiramo izvajanje posameznega razvojnega cilja lokalne skupnosti.

3 Sklep

UZ kot integralni prostorski instrument ponuja priložnost za celovito dojetje in obravnavo široke palete nalog urejanja naselij ter ustvarja podlago za razpravo o ciljih in določanju prednostnih nalog pri njihovem razvoju.

Slika 10: Preplet tematik UZ, ki podpirajo izvajanje razvojnega cilja – oblikovanje identitete z vidika privlačnosti in prepoznavnosti (vir: Mušič idr., 2020).

Zaradi svojega pomena je UZ prepoznana kot pomembno orodje za vzpostavljanje prostorskih pogojev razvojnih ciljev lokalne skupnosti ter strokovna podlaga za lokalno in regionalno raven. Z urbanističnooblikovalskimi načeli in razmeščanjem dejavnosti v prostoru lahko v procesu izdelave UZ odločilno vplivamo na podobo naselja – tako njegove celote kot tudi sestavnih delov. Zato je UZ tisto osnovno urbanističnooblikovalsko orodje, s pomočjo katerega lahko vplivamo na oblikovanje hierarhično jasno strukturiranega in doživljajsko privlačnega prostora, ki je s svojo podobo prepoznaven in posredno tudi gospodarsko konkurenčen.

Barbara Mušič, univ. dipl. inž. arh.
Urbanistični inštitut Republike Slovenije, Ljubljana
E-pošta: barbara.music@uirs.si

Dr. Matej Nikšič, univ. dipl. inž. arh.
Urbanistični inštitut Republike Slovenije, Ljubljana
E-pošta: matej.niksic@uirs.si

Bogdana Dražič, univ. dipl. inž. arh.
BD Projektiranje d. o. o., Novo mesto
E-pošta: bogdana.drazic@siol.net

Katja Repič Vogeljik, univ. dipl. inž. arh.
zunanja sodelavka
E-pošta: katja.repic@guest.arnes.si

Jana Kozamernik, univ. dipl. inž. kraj. arh.
Urbanistični inštitut Republike Slovenije, Ljubljana
E-pošta: jana.kozamernik@uirs.si

Simon Koblar, mag. geog.
Urbanistični inštitut Republike Slovenije, Ljubljana
E-pošta: simon.koblar@uirs.si

Boštjan Cotič, univ. dipl. inž. arh.
Urbanistični inštitut Republike Slovenije, Ljubljana
E-pošta: bostjan.cotic@uirs.si

Viri in literatura

Agenda 2030 za trajnostni razvoj in Cilji trajnostnega razvoja (Združeni narodi, 2015), dostopno na <https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/transformingourworld>.

Agenda 21 (UNCED, 1992), dostopno na <https://sustainabledevelopment.un.org/outcomedocuments/agenda21>.

Agenda Habitat II, Deklaracija svetovnega zbora mest in lokalnih uprav (Združeni narodi, Habitat, Istanbul 1996, prevod MOP, 1997), dostopno na <https://www.un.org/ruleoflaw/wp-content/uploads/2015/10/istanbul-declaration.pdf>.

Državni prostorski red, dostopno na <https://www.gov.si/teme/drzavni-prostorski-red/>.

Leipziška listina (EU, 2007, 2020), dostopno na https://www.gov.si/assets/ministrstva/MOP/Dokumenti/Urbani-razvoj/510d3bd19f/leipziska_listina.pdf.

Mušič, B., Nikšič, N., Dražič, B., Repič Vogelnik, K., Kozamernik, J., Koblar, S., Cotič, B. (2020): Priporočila za izdelavo urbanistične zasnove in krajinske zasnove na podlagi določil zakona o urejanju prostora (ZUreP-2), Priporočila za izdelavo Urbanistične zasnove. UIRS, Ljubljana.

Nacionalno poročilo o urbanem razvoju – HABITAT III (MOP, Ljubljana, 2016), dostopno na https://www.gov.si/assets/ministrstva/MOP/Publikacije/c2b947f73c/porocilo_urbani_razvoj_HabitatIII.pdf.

Nova urbana agenda, Habitat III (Združeni narodi, Quito, 2016), dostopno na <http://habitat3.org/wp-content/uploads/NUA-Slovenian.pdf>.

Uredba o prostorskem redu Slovenije, dostopno na <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=URED3526>.

Strategija prostorskega razvoja Slovenije (SPRS, 2004).

Urbana Agenda EU (EU, 2015, 2016-), dostopno na https://www.gov.si/assets/ministrstva/MOP/Dokumenti/Urbani-razvoj/f7acef2454/Dogovor_Amsterdam_slo.pdf.

Zakon o urejanju prostora, Uradni list RS, št. 61/2017.